OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Yksityisoikeus- ja oikeudenhoito-osasto
Salla Silvola

Lausunto

3.11.2026

Eduskunnan lakivaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta neuvoston asetukseksi toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja virallisten asiakirjojen hyväksymisestä vanhemmuusasioissa sekä eurooppalaisen vanhemmuustodistuksen käyttöönotosta (vanhemmuusasetus) (U 105/2022 vp)

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä kirjallista asiantuntijalausuntoa jatkokirjelmästä UJ 21/2026 vp – U 105/2022 vp. Lakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriötä esittelemään lausunnossaan tämänhetkistä neuvottelutulosta suhteessa valtioneuvoston ja eduskunnan muodostamaan yhteiseen voimassa olevaan kantaan (jakso 3) sen lisäksi, mitä perusmuistiossa jo esitetään tuon kannan tarkistamistarpeista (jakso 5).

1 Asetusehdotus ja sen käsittelyvaihe neuvostossa

Komissio antoi joulukuussa 2022 ehdotuksen neuvoston asetukseksi toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja virallisten asiakirjojen hyväksymisestä vanhemmuusasioissa sekä eurooppalaisen vanhemmuustodistuksen käyttöönotosta (KOM(2022) 695 lopullinen, nk. vanhemmuusasetus). Ehdotuksen tavoitteena on turvata vanhemmuuden jatkuvuus rajatylittävissä tilanteissa Euroopan unionissa, ja siten suojella kaikkia lapsia riippumatta siitä, miten he ovat saaneet alkunsa tai syntyneet, ja riippumatta heidän perhetyypistään.

Neuvottelut ovat edenneet hitaasti ja ehdotuksen keskeisistäkin kohdista on edelleen merkittäviä erimielisyyksiä. Euroopan parlamentti on antanut asiassa lausuntonsa joulukuussa 2023. Asetusehdotusta on käsitelty oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokouksissa 14.6.2024 (sijaissynnytykset) ja 5.6.2026 (periaatekeskustelu asetusneuvotteluiden vauhdittamiseksi). Ennakkotietojen mukaan neuvoston puheenjohtajavaltion ensisijaisena tavoitteena on yleisnäkemyksen hyväksyminen asetusluonnoksen sisällöstä 3.-4.12.2026 pidettävässä oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokouksessa. Asetusehdotuksen hyväksymiseksi vaadittaisiin jäsenvaltioiden yksimielisyys. On ilmeistä, että yksimielisyyttä ei tulla saavuttamaan. Tämän jälkeen käynnistyy todennäköisesti keskustelu säädöksen hyväksymisestä tiiviimmän yhteistyön instrumenttina.

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

2 Tämänhetkisen ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Toimivalta

Ehdotuksessa määritetään ne EU-valtioiden tuomioistuimet, joilla on toimivalta vanhemmuutta koskevissa rajatylittävissä tilanteissa. Ehdotuksessa on monta vaihtoehtoista toimivaltaperustetta. Ensimmäisenä toimivaltaperusteena on luettelossa mainittu lapsen asuinpaikka tai kansalaisuus, ja muina vaihtoehtoisina toimivaltaperusteina on lueteltu vastaajan asuinpaikka tai jommankumman vanhemman asuinpaikka tai kansalaisuus taikka lapsen syntymäpaikka. Jos mikään edellä mainituista toimivaltaperusteista ei ole mahdollinen, lapsen vanhemmuutta koskeva asia voidaan ehdotuksen mukaan käsitellä sen jäsenvaltion tuomioistuimessa, jossa turvapaikkaa hakenut lapsi on.

Sovellettava laki

Vanhemmuuden vahvistamiseen sovellettava laki määräytyy lähtökohtaisesti lapsen asuinpaikan perusteella. Jos lapsi tunnustetaan tai häntä koskeva vanhemmuuden vahvistamisasia pannaan vireille lapsen syntymän jälkeen, lapsen asuinpaikka tunnustamisen tai asian vireillepanon aikaan on ratkaiseva.

Asetusluonnokseen on lisätty säännös sovellettavasta laista ennen lapsen syntymää. Artiklaan liittyvän selventävän johdanto-osan kappaleen mukaan kyse voi tällöin olla esimerkiksi suostumuksen antamisesta hedelmöityshoitoa varten tai vanhemmuuden tunnustamisesta ennen lapsen syntymää. Sovellettava laki määräytyisi tällöin raskaana olevan henkilön asuinpaikan mukaan. Jos raskaana oleva tämän jälkeen vaihtaa asuinpaikkaa, samaa lakia sovellettaisiin myös myöhempiin oikeustoimiin.

Asetusluonnoksessa on myös tarkennettu säännöstä siitä, mitä lakia sovelletaan, jos yllä mainittujen lakien soveltaminen johtaisi siihen, että vain yhden vanhemman vanhemmuus vahvistetaan, vaikka lapsella on kaksi tosiasiallista vanhempaa. Pyrkimyksenä on tällöin soveltaa sellaista lakia, jolla myös toisen vanhemman vanhemmuus saadaan vahvistettua. Sovellettava laki määräytyy toisen vanhemman osalta ensisijaisesti toisen vanhemman kansalaisuuden mukaan, toissijaisesti lapsen syntymäpaikan mukaan ja viimesijaisesti ensimmäisen vanhemman kansalaisuuden mukaan.

Lisäksi asetusluonnokseen on lisätty artikla sovellettavasta laista vanhemmuuden riitauttamis- tai kumoamistilanteessa. Tällöin sovelletaan lähtökohtaisesti samaa lakia, jota sovellettiin kyseisen vanhemmuuden vahvistamiseen.

Asetusluonnoksessa on myös säännös siitä, että asetus ei estä tuomioistuinvaltiota soveltamasta kansainvälisesti pakottavia säännöksiä tai ordre public -poikkeusta, jonka mukaan asetuksen mukaan määräytyvän säännöksen soveltamisesta voidaan kieltäytyä, jos sen soveltaminen on selvästi vastoin tuomioistuinvaltion oikeusjärjestyksen perusteita.

Päätösten tunnustaminen ja virallisten asiakirjojen hyväksyminen

Ehdotuksen mukaan asetuksessa säädetään tuomioistuimen päätösten tunnustamisesta sekä virallisten asiakirjojen hyväksymisestä. Yhdessä EU-valtiossa vahvistettu vanhemmuus tai todistusvoimainen virallinen asiakirja olisi pääsääntöisesti tunnustettava tai hyväksyttävä kaikissa muissa EU-valtioissa ilman erityistä menettelyä. Tunnustamisesta kieltäytymisperusteet on lueteltu erikseen.

Sijaissynnytyksiä koskeva erityissäännös

Asetusehdotuksen loppulukuun on viimeisimmässä luonnosversiossa lisätty vielä erityisesti sijaissynnytysjärjestelyitä koskeva poikkeussäännös, jonka mukaan jäsenvaltiolla on mahdollisuus eettisiin näkökohtiin pohjautuvan yleisen edun suojelemiseksi soveltaa kansallista lakia aiottujen vanhempien vanhemmuuden vahvistamiseen tai tunnustamiseen taikka tätä koskevan virallisen asiakirjan hyväksymiseen.

Eurooppalainen vanhemmuustodistus

Ehdotukseen sisältyy säännökset eurooppalaisen vanhemmuustodistuksen käyttöönotosta. Ehdotuksen mukaan lapsi, vanhempi tai heidän edustajansa voi pyytää eurooppalaista vanhemmuustodistusta EU-valtiolta, joka vahvisti vanhemmuuden, ja käyttää todistusta vanhemmuuden todistamiseen kaikissa EU-valtioissa. Komissio ehdottaa yhdenmukaistettua mallia käytettäväksi koko EU-alueella. Todistuksen käyttö olisi perheille vapaaehtoista.

Asetuksen soveltaminen ja siirtymäsäännökset

Lähtökohtaisesti asetusta sovellettaisiin lapsiin, jotka ovat syntyneet asetuksen soveltamispäivänä tai sen jälkeen. Viimeisimpien siirtymäsäännöksiä koskevien artiklaluonnosten mukaan asetusta voidaan kuitenkin soveltaa myös ennen asetuksen soveltamista syntyneisiin lapsiin, jos tuomioistuinkäsittely vanhemmuutta koskevassa asiassa on pantu vireille asetuksen soveltamispäivänä tai sen jälkeen.

3 Suomen voimassaoleva kanta ja arvio neuvotteluiden etenemisestä suhteessa voimassaolevaan kantaan

Suomen voimassaoleva kanta perustuu U-kirjelmässä U 105/2022 vp esitettyyn kantaan ja lakivaliokunnan u-kirjelmän ja lakivaliokunnan siitä saamien lausuntojen pohjalta antamaan lausuntoon. Alla esitellään pääkohdittain valiokunnan asiassa aiemmin antama lausunto ja arvio siitä, miten tämänhetkinen neuvottelutulos vastaa valiokunnan lausunnossaan asettamia neuvottelutavoitteita.

Soveltamisala

Lakivaliokunta on pitänyt hyvin arveluttavana, että vanhemmuuden vahvistamista koskevien ratkaisujen oikeusvaikutukset voisivat ulottua myös syntymättömiin lapsiin tai kuolleina syntyneisiin lapsiin. Suomen oikeusjärjestelmän mukaan syntymätön lapsi ei

ole oikeuskelpoinen subjekti, jolla voi olla oikeuksia tai velvollisuuksia. Valiokunta katsoo, että jatkoneuvotteluissa on huolehdittava siitä, että asetusehdotuksesta käy selkeästi ilmi se, että syntymättömät ja kuolleina syntyneet lapset eivät kuulu asetuksen soveltamisalaan. (LaVL 36/2022 vp, s. 5). Suomi suhtautuu kuitenkin lähtökohtaisesti myönteisesti siihen, että yhdessä jäsenvaltiossa annettu päätös tunnustetaan asetusehdotuksen nojalla toisessa jäsenvaltiossa myös sijaissynnytysjärjestelyiden osalta. Jos yhteisymmärryksen saavuttaminen asiassa muodostuu haasteelliseksi, Suomi ei vastusta sijaissynnytysjärjestelyn avulla muodostetun vanhemmuuden sulkemista asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle (LaVL 36/2022 vp, s. 6–7). Lakivaliokunnan näkemyksen mukaan adoption vahvistaminen on asiaryhmä, jossa on omat erityispiirteensä ja joka edellyttää siksi erityissääntelyä. Sääntelyä jatkoneuvotteluissa kehitettäessä tulee valiokunnan näkemyksen mukaan kuitenkin pyrkiä paitsi välttämään päällekkäisyys Haagin adoptioyleissopimuksen kanssa myös varmistamaan se, ettei erityisesti kansainvälisten adoptioiden osalta muodostu sellaisia katvealueita, jotka eivät saa suojaa Haagin adoptioyleissopimuksen eivätkä asetusehdotuksen nojalla (LaVL 36/2022 vp, s. 7).

Tämänhetkisen neuvottelutuloksen perusteella syntymättömiä lapsia ei olla sulkemassa asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Neuvottelut ovat edenneet asiassa Suomelle epäedulliseen suuntaan, kun asetusehdotukseen on tuotu lisäksi asiaa koskeva erillinen säännös, jonka mukaan aiotun synnyttäjän asuinpaikka ennen lapsen syntymää tehdyn oikeustoimen aikaan määrittää sovellettavan lain myös lapsen syntymän jälkeen. Oikeustoimeksi määritellään artiklan johdanto-osan mukaan myös suostumus hedelmöityshoitoon. Säännöksen ulkopuolelle ei ole myöskään rajattu tilanteita, joissa lasta koskevat oikeusvaikutukset ulottuisivat vain elävänä syntyneisiin lapsiin.

Sijaissynnytysjärjestelyiden osalta tämänhetkinen neuvottelutulos vaikuttaa alkuperäistä ehdotusta paremmalta. Tämänhetkisen neuvottelutuloksen mukaan jäsenvaltiolla on mahdollisuus eettisiin näkökohtiin pohjautuvan yleisen edun suojelemiseksi soveltaa kansallista lakia aiottujen vanhempien vanhemmuuden vahvistamiseen tai tunnustamiseen taikka tätä koskevan virallisen asiakirjan hyväksymiseen, kun kyse on sijaissynnytysjärjestelyn tuloksena syntyneen lapsen vanhemmuuden määrittämisestä. Säännös on kirjoitettu joustavaksi siten, että kukin jäsenvaltio voisi itse määrittää, haluaako se käyttää poikkeusmahdollisuutta vai pitäytyä pääsäännön mukaan määräytyvän lain soveltamisessa tai tunnustamismenettelyssä.

Adoptioiden osalta tämänhetkinen neuvottelutulos vastaa Suomen neuvottelutavoitteita siltä osin, että asetus ei vaikuttaisi Haagin adoptioyleissopimuksen soveltamiseen EU:n alueella. Haagin adoptioyleissopimuksen mukaisten adoptioiden lisäksi kaikki muutkin kansainväliset adoptiot olisi kuitenkin suljettu asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Tätä on perusteltu sillä, että Haagin adoptioyleissopimuksen ulkopuolella toteutettuihin ns. itsenäisiin adoptioihin sisältyy niin merkittäviä riskejä, että niiden vastavuoroinen tunnustaminen ilman kansallisesti määriteltyä tapauskohtaista arviointia ei ole perusteltua. Kansallisiin adoptioihin sovelletaan asetusluonnoksen mukaan asetuksen päätösten tunnustamista, virallisten asiakirjojen hyväksymistä ja eurooppalaista vanhemmuustodistusta koskevia lukuja.

Toimivaltaiset tuomioistuimet

Koska lähes kaikki vanhemmuutta koskevat ratkaisut ovat Suomessa hallintopäätöksiä, lakivaliokunta pitää valtioneuvoston tavoin tärkeänä sitä, että asetusehdotukseen sisältyvä tuomioistuimen määritelmä kattaa sekä suomalaiset varsinaiset lainkäyttöelimet että suomalaiset vanhemmuutta koskevia hallintopäätöksiä tekevät hallintoviranomaiset (LaVL 36/2022 vp, s. 9). Lakivaliokunta suhtautuu valtioneuvoston tavoin varauksellisesti tuomioistuimen toimivaltaa koskevaan säännösehdotukseen erityisesti siltä osin kuin siinä säädetään kansalaisuutta koskevasta liittymästä ja tähän liittyvistä tavoitteista (LaVL 36/2022 vp, s. 7).

Suomi on pitkällisten neuvotteluiden tuloksena onnistunut tavoitteessaan, jonka mukaan tuomioistuimen määritelmän tulisi kattaa myös hallintopäätöksiä tekevät hallintoviranomaiset. Tämähetkisen neuvottelutuloksen mukaan tuomioistuimen määritelmä kattaa myös sellaiset hallintoviranomaiset, joilla on toimivalta vahvistaa tai kumota vanhemmuus, edellyttäen, että se pystyy antamaan takeet puolueettomuudestaan ja kaikkien osapuolten kuulemisesta ja että sen päätöksistä voidaan valittaa tai ne voidaan arvioida uudelleen varsinaisessa tuomioistuimessa.

Tämänhetkisen neuvottelutuloksen mukainen toimivaltasääntely on kuitenkin edelleen huomattavan laaja ja vaihtoehdot sisältävät edelleen kansalaisuutta koskevan liittymän, joka on rinnasteinen asuinpaikkaliittymään. Laajat ja toisilleen vaihtoehtoiset toimivaltaperusteet mahdollistavat toimivaltasäännöksillä keinottelun (*forum shopping*), mitä jäsenvaltioiden enemmistö ei kuitenkaan ole pitänyt riittävänä perusteena toimivaltaperusteiden supistamiseen.

Sovellettava laki

Lakivaliokunta suhtautuu erityisen torjuvasti vieraan valtion lain menettelysäännösten soveltamiseen. Tältä osin merkityksellistä on se, että vaikka asetusehdotus sisältää niin sanotun ordre public -kieltäytymisperusteen, ei vieraan valtion lain menettelysäännösten soveltamisesta voida ordre public -periaatteeseen vedoten kieltäytyä vain siksi, että niiden soveltaminen olisi hyvin hankalaa ja veisi aikaa sekä resursseja. Lakivaliokunta pitää perusteltuna valtioneuvoston kantaa siitä, että sovellettavan lain alaa on selkeytettävä sekä mahdollisuutta ehdotettua tarkkarajaisempaan sääntelyyn sen osalta, miten sovellettavan lain tulisi määräytyä eri tilanteissa. Ratkaisun tulisi johtaa useimmiten forumvaltion oman lain soveltamiseen, koska vieraan valtion lain soveltaminen vaikeuttaa ja pitkittää asian käsittelyä ja nostaa asian käsittelyyn liittyviä kustannuksia. Toisaalta lain soveltamisalaa koskevaa sääntelyä tulee arvioida kokonaisuutena ottaen erityisesti huomioon neuvottelutulos toimivaltaisten tuomioistuinten osalta ja ehkäistä kantajan mahdollisuutta valita itselleen edullinen tuomioistuin (LaVL 36/2022 vp, s. 8).

Tämänhetkisen neuvottelutuloksen perusteella sovellettavan lain ala on huomattavasti selkeytynyt ja tarkkarajaisempi alkuperäiseen ehdotukseen verrattuna. Syntymätöntä lasta koskevaa säännöstä lukuun ottamatta ja muusta kontekstista irrotettuna sovellettavaa lakia koskeva neuvottelutulos on kuitenkin kohtuullinen ja siten hyväksyttävissä. Vaihtoehtoisten ja toisilleen rinnasteisten toimivaltaperusteiden ja

sovellettavan lain määräytymisperusteiden kohtaamattomuudesta kuitenkin johtuu, että suomalaiset viranomaiset joutuisivat aiempaa huomattavasti useammin soveltamaan vieraan valtion lakia, mikä johtaa kalliisiin ja aikaa vieviin tuomioistuinmenettelyihin.

Tunnustaminen

Lakivaliokunta kannattaa sitä, että yhdessä jäsenvaltiossa vahvistettu vanhemmuus tunnustetaan toisessa jäsenvaltiossa ilman eri menettelyä. Jotta vanhemmuuden tunnustamista koskeva tavoite saavutetaan, tunnustamisesta kieltäytymisen perusteiden tulee olla tarkoin rajatut. Kieltäytymisperusteissa tulee kuitenkin ottaa huomioon se, että vanhemmuutta koskevat päätökset ovat oikeusvoimaisia päätöksiä, joten myöhemmin samassa asiassa tehdyn ratkaisun ei tule muodostaa perustetta tunnustamisesta kieltäytymiselle (LaVL 36/2022 vp, s. 8–9).

Tämänhetkisen neuvottelutuloksen perusteella toisen jäsenvaltion päätösten tunnustamista koskeva sääntely on asetettujen neuvottelutavoitteiden mukainen. Myös kieltäytymisperusteisiin alkuperäiseen ehdotukseen sisältynyt väärä aikaprioriteetti on saatu neuvotteluiden kuluessa korjatuksi.

Eurooppalainen vanhemmuustodistus

Lakivaliokunta suhtautuu valtioneuvoston tavoin myönteisesti ehdotukseen eurooppalaisen vanhemmuustodistuksen käyttöönotosta. Valtioneuvoston kannassa todetuin tavoin sitä koskevissa neuvotteluissa on kuitenkin varmistettava, että todistuksesta käy ilmi vanhempien henkilötietojen lisäksi myös vanhemmuutta kuvaava nimike. Neuvotteluissa on lisäksi syytä täsmentää, voidaanko todistus antaa ainoastaan silloin, kun vanhemmuuskysymys on oikeusvoimaisesti ratkaisu vai myös silloin, kun vanhemmuus perustuu suoraan lakiin (LaVL 36/2022 vp, s. 9).

Tämänhetkinen neuvottelutulos eurooppalaisen vanhemmuustodistuksen osalta ei vastaa kaikilta osin Suomen tavoitteita. Neuvotteluiden kuluessa on täsmentynyt, että vanhemmuustodistus voidaan antaa myös silloin, kun vanhemmuus perustuu suoraan lakiin, mikä on sinänsä myönteinen asia. Lukuisista pyynnöistä huolimatta Suomi ei kuitenkaan ole onnistunut vanhemmuutta kuvaavan nimikkeen täsmentämistä koskevassa tavoitteessaan. Neuvotteluiden kuluessa käydyissä viranomaiskeskusteluissa on käynyt ilmi myös se, että väestötietojärjestelmän ylläpidon ja lapsen aseman ja oikeuksien kannalta olisi olennaista tietää myös se, kumpi lapsen vanhemmista on synnyttänyt lapsen, jotta voitaisiin määrittää, saako lapsi Suomen kansalaisuuden Suomen lain mukaan. Myöskään tämä ei kävisi ilmi vanhemmuustodistuksesta, vaan edellyttäisi lisätietopyynnön esittämistä lapsen tai hänen edustajiensa ja viranomaisten välillä lapsen rekisteröinnin mahdollistamiseksi suomalaiseen väestötietojärjestelmään. Tämänhetkisen neuvottelutuloksen mukaan todistukseen kirjattaisiin vanhemmasta vain nykyinen ja aiempi sukunimi, etunimi tai etunimet sekä syntymäaika ja -paikka.

4 Esityksen vaikutukset

Esityksen keskeisimmät vaikutukset kohdistuvat lapsiin ja heidän vanhempiinsa. Asetuksella pyritään varmistamaan vanhemmuussuhteen jatkuvuus rajatylittävissä tilanteissa ja sillä olisi selkeä myönteinen vaikutus lasten perusoikeuksien suojeluun, mukaan lukien heidän oikeuteensa henkilöllisyyteen, syrjimättömyyteen ja yksityis- ja perhe-elämään, sekä kansallisen lainsäädännön mukaisiin vanhemmuuteen perustuviin lasten oikeuksiin, kuten lasten oikeuteen elatusapuun, perintöön tai huoltoon.

Ehdotettu asetus on jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa oikeutta. Käytännössä asetus korvaisi tuomioistuimen toimivaltaa ja sovellettavaa lakia koskevat kansalliset säännökset sekä ulkomaisten päätösten tunnustamista koskevat säännökset Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä, pois lukien kansainväliset adoptiot, koska ehdotuksen 3 artiklan mukaan asetusta ei sovelleta kansainvälisiin adoptioihin.

Asetus edellyttäisi muutoksia Digi- ja väestötietoviraston tietojärjestelmien tietomalliin ja käsittelylogiikkaan, jotta toisessa jäsenvaltiossa vahvistetut vanhemmuudet voitaisiin käsitellä asetuksen mukaisesti. Digi- ja väestötietoviraston alustavan arvion mukaan muutoksista aiheutuisi sille noin 150 000 euron kustannus.

Asetusluonnoksessa ehdotetaan otettavaksi käyttöön vapaaehtoinen eurooppalainen vanhemmuustodistus. Suomessa vanhemmuustodistuksen myöntäisi Digi- ja väestötietovirasto. Asetusehdotuksen mukaan jäsenvaltiot voisivat periä maksun todistuksen antamisesta. Maksu ei saisi olla korkeampi kuin todistuksen antamisesta koituvat hallinnolliset kustannukset, eikä se saisi olla omiaan vähentämään halukkuutta hakea todistusta (51 artiklan 2 kohta). Todistuksen antamisesta koituvat kustannukset ovat liitännäisiä todistuksen sisällön laajuuteen. Neuvotteluissa todistuksen sisältöä on edellä todetusti karsittu. Digi- ja väestötietoviraston alustavan arvion mukaan vanhemmuustodistuksesta koituisi sille noin 200 000 euron kustannus. Kustannus aiheutuisi Digi- ja väestötietoviraston todistuspalveluun (Todistukset väestötietojärjestelmästä -itsepalvelu) lisättävästä tilauskanavasta sekä tilausten käsittelystä ja vanhemmuustodistusten muodostamisesta ELSA-asianhallintajärjestelmässä.

Asetuksesta ei lähtökohtaisesti arvioida koituvan lisäresursointitarvetta varsinaisille tuomioistuimille. Huomioitavaa on kuitenkin, että asetusluonnoksen toimivaltaa ja sovellettavaa lakia koskevat säännökset johtaisivat siihen, että suomalaiset tuomioistuimet sekä Digi- ja väestötietovirasto joutuisivat tietyissä tilanteissa soveltamaan vieraan valtion lakia. Tämä lisäisi jonkin verran toimivaltaisten viranomaisten selvitystyötä ja viivästyttäisi asian käsittelyä. Näiden tilanteiden lukumäärä on todennäköisesti kuitenkin varsin maltillinen, koska yleensä ottaen on kaikkien osapuolten etu, jos asia käsitellään mahdollisimman lähellä lapsen vakituista asuinpaikkaa.

Asetuksen digitaalista viestintää koskevista järjestelmistä ei arvioida koituvan merkittäviä lisäkustannuksia, koska asetukseen liittyvät järjestelmät on ehditty jo ottaa käyttöön Suomessa asetuksen arvioituun soveltamisajankohtaan mennessä.

5 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto täydentää aiemmassa U-kirjelmässä (U 105/2022 vp) esitettyä kantaansa asetusehdotusta koskevien neuvottelujen jatkamista sekä yleisnäkemyksen hyväksyttävyyttä koskevan linjauksen tekemistä varten seuraavanlaisesti:

Asetuksen soveltaminen adoptioihin

Valtioneuvosto pyrkii adoptioiden asetuksen soveltamisalan piiriin sisällyttämistä koskevissa neuvotteluissa siihen, että adoption erityispiirteet otetaan huomioon selkeällä ja lapsen edun mukaisella tavalla.

Asetuksen soveltaminen syntymättömiin lapsiin

Valtioneuvosto katsoo, että mikäli syntymättömät lapset jäävät asetuksen soveltamisalaan, syntymättömiä lapsia koskevien säännösten tulisi olla soveltamisalaltaan kapeita, ja jäsenvaltioiden tulisi voida poikkeussäännösten nojalla joko soveltaa omaa lakiaan tai jättää soveltamatta syntymätöntä lasta koskevan vanhemmuuden vahvistavaa vieraan valtion lakia ja olla tunnustamatta vanhemmuuden vahvistavaa päätöstä, kunnes lapsi on syntynyt.

Sijaissynnytykset

Valtioneuvosto suhtautuu lähtökohtaisen myönteisesti toisessa jäsenvaltiossa toteutetun sijaissynnytysjärjestelyn tunnustamiseen, jos se on lapsen edun mukaista. Valtioneuvosto pitää kuitenkin tärkeänä asetusehdotukseen ehdotettujen poikkeusmahdollisuuksien säilyttämistä, mukaan lukien se, että jäsenvaltiolla olisi mahdollisuus kansalliseen tapauskohtaiseen arviointiin ennen sijaissynnytysjärjestelyn tuloksena syntyneen lapsen vanhemmuutta koskevan päätöksen tunnustamista.

Sovellettava laki

Valtioneuvosto tavoittelee jatkoneuvotteluissa sitä, että tuomioistuinvaltio voisi mahdollisimman usein soveltaa omaa lakiaan. Valtioneuvosto katsoo kuitenkin, että kokonaisuutena arvioiden tämänhetkinen neuvottelutulos on sovellettavaa lakia koskevilta osiltaan kohtuullinen ja siten hyväksyttävissä edellyttäen, että syntymättömiä lapsia koskeviin asiakokonaisuuksiin saadaan neuvoteltua riittävät poikkeusmahdollisuudet.

Eurooppalainen vanhemmuustodistus

Valtioneuvosto pitää edelleen tärkeänä, että todistuksesta kävisi vanhempien henkilötietojen lisäksi erityisesti ilmi myös vanhemmuutta kuvaava nimike. Valtioneuvosto katsoo, että vanhemmuustodistuksen sisältöä ja sen myöntämiseen liittyviä kustannuksia on arvioitava jatkoneuvotteluiden aikana. Valtioneuvosto pyrkii neuvotteluissa ratkaisuihin, jotka ovat tasapainoisia ottaen huomioon todistuksesta saatavat hyödyt ja toisaalta todistuksen käyttöönotosta aiheutuvat kustannukset.

Suhtautuminen yleisnäkemyksen hyväksymiseen ja asetuksesta käytäviin jatkoneuvotteluihin

Valtioneuvosto katsoo edelleen, että vanhemmuutta koskeva asetusehdotus on tärkeä ja hyödyllinen väline lapsen oikeuksien täysimääräisessä toteuttamisessa sekä lapsen ja vanhemman välisen suhteen tosiasiallisessa tunnustamisessa rajatylittävissä tilanteissa. Asetusluonnos on kuitenkin kokonaisuutena Suomen kannalta haasteellinen. Haasteet liittyvät erityisesti syntymättömiin lapsiin ja laajaan toimivaltaluetteloon.

Valtioneuvosto on valmis hyväksymään asetuksen soveltamisalan ulottumisen syntymättömiin lapsiin edellyttäen, että syntymättömiä lapsia koskevat säännökset ovat soveltamisalaltaan kapeita ja että Suomi voisi poikkeussäännösten nojalla soveltaa joko omaa lakiaan tai jättää soveltamatta syntymätöntä lasta koskevan vanhemmuuden vahvistavaa vieraan valtion lakia ja olla tunnustamatta vanhemmuuden vahvistavaa päätöstä, kunnes lapsi on syntynyt. Muilta osin sovellettavaa lakia koskevilta osiltaan neuvottelutulos on kohtuullinen ja siten hyväksyttävissä.

Valtioneuvosto katsoo, että asetusehdotuksen toimivaltaa koskeva sääntely on liian laaja ja mahdollistaa toimivaltasäännöksillä keinottelun (*forum shopping*). Laajojen toimivaltaperusteiden ja lainvalintasäännösten kohtaamattomuus johtaa siihen, että suomalaiset viranomaiset joutuisivat aiempaa useammin soveltamaan vieraan valtion lakia, mikä johtaa kalliisiin ja aikaa vieviin menettelyihin.

Vaikka neuvottelut eurooppalaisen vanhemmuustodistuksen sisällöstä ja vaikutuksista ovat vielä kesken, vaikuttaa siltä, että eurooppalaisen vanhemmuustodistuksen sisältö ei tule olemaan niin kattava, että Suomen viranomaiset voisivat sen pohjalta saada riittävät tiedot väestötietojärjestelmään tehtävien merkintöjen tekemiseksi toisesta jäsenvaltiosta Suomeen muuttavan perheen osalta. Eurooppalaisen vanhemmuustodistuksen ei myöskään arvioida merkittävästi pienentävän Suomesta toiseen jäsenvaltioon muuttavan perheen rekisteröintiin liittyviä haasteita. Tästä näkökulmasta katsottuna eurooppalaisen vanhemmuustodistuksen perustamisesta Suomelle alustavasti arvioidut kustannukset ovat niin merkittävät, että valtioneuvosto suhtautuu epäillen eurooppalaisesta vanhemmuustodistuksesta saatavaan lisäarvoon.

Valtioneuvoston tämänhetkinen arvio on, että neuvottelutulos ei vastaa Suomen neuvottelutavoitteita. Valtioneuvosto muodostaa kuitenkin lopullisen kantansa yleisnäkemyksen hyväksymiseen neuvostoon tuotavan kompromissiesityksen pohjalta. Jos Suomen neuvottelutavoitteisiin ei päästä, myöskään tiiviimpään yhteistyöhön osallistumiseen ei ole edellytyksiä. Suomi ei kuitenkaan halua estää muiden jäsenvaltioiden etenemistä asiassa tiiviimmän yhteistyön edellytysten täyttyessä.